509: Allah'u Teâlâ İçin Varlık, Şey ve Vacibu'l-Vucud Demek Caiz mi?

Tarık Ebu Abdullah

24 Ağu, 2020

https://ilimvecihat.com

SORU

Esselamu aleykum ve rahmetullahi ve beraketuhu. İki sorumu muhterem Ebu Abdullah hocaya iletmek istiyorum. Allah sizi korusun ve her daim sizi hidayet üzere sabit kılsın.

Birincisi; hocam Allah'u Teâlâ'ya varlık ve şey denilebilir mi?

İkincisi; ehl-i Sünnete göre Allah'u Teâlâ'nın vacibu'l vucud isminde bir sıfatı var mıdır?

CEVAP

Ve aleykumusselamu ve rahmetullahi ve beraketuhu. Hamd Allah'a mahsustur.

Âmin. Sizi, beni ve tüm Müslümanları.

Değerli bacım, Allah subhanehu ve Teâlâ için varlık veya şey demek sahihtir. İlkine gelince "*var*" kök ismine "*lık*" yapım ekini ilave ederek türetilmiş türkçe isimdir. Manası yokluğun karşıtı mevcut olandır. Elbette Allah *(azze ve celle)* vardır ve varlıktır. Allah *(azze ve celle)* varlık değildir demek caiz olmaz. Zira bu onun yokluğunu ispat etmek olur. Allah mevcuttur derken kast edilen Allah *(azze ve celle)'*nin varlık sıfatıyla muttasıf olmasıdır. Ondan haber vermek bağlamında Allah *(azze ve celle)'*yi varlıkla tavsif etmekte bir beis yoktur. Ancak bu sıfattan isim türetip Allah için el-Mevcut demek caiz değildir. Çünkü Allah *(azze ve celle)'*nin isimleri ve sıfatları tevkifidir.

Bunun için İslam uleması Allah mevcuttur demekten nehyetmemiştir. Bazı bidat ehli nehyetmiştir. Ama onların nehyetmesi bütün sıfatları inkâr ettiklerinden dolayıdır.

İmam ibni Teymiyye *(rahimehullah)* şöyle der: *"Muhakkak ki Allah hakikaten mevcuttur. Ve kulda hakikaten mevcuttur. Lakin bunun mevcut olması diğerinin mevcut olması gibi değildir."*[1]

Varlık iki kısımdır. Kendi zatında var olan varlık ve ancak başkasıyla var olan varlık. İlki kendisi var olandır ve onu var edene muhtaç olmayandır. Allah *(azze ve celle)'*nin varlığı budur. Bu Ona mahsustur. İkincisi ise ancak başkasıyla var olabilendir. Mahlûkatın varlığı böyledir. Bu da mahlûkata mahsustur.

İmam ibni Kayyım *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"Her şeyin varlığı ancak*

Onunla (Allah ile) kaimdir. Onun yapmasının bir eseridir. Onun varlığı kendi zatında ezeli ve ebedi vacip, hak ve sabit olan varlıktır. Allah ile beraber kendi zatında varlık sahibi olan yoktur. Ondan gayri var olan her şey ancak Onun var etmesiyle vardır."[2]

Buna bazıların mevcut kelimesi arapçada وجـــد fiilinden mefuldür ve zorunlu olarak faili vardır. Bu da mevcut olan Allah'ı icad edeni gerektirir. Bu batıl olduğuna göre Allah için mevcut demek de batıldır demeleri lugaten doğru bir istidlal değildir. Çünkü مَوْجُودٌ *(mevcûdun-var olan)* وُجِدَ *(vucide-var oldu)* fiilinden ism-i mefuldür ve كَـائِنٌ *(kâinun)* veya شَـيْءٌ *(şeyun)* gibi mutlak varlığa delalet eder. Yukarıda iddia edilen manaya ulaşmak için iddia sahipleri fiili أَوْجَـدَ *(evcede-icad etti)* olarak tasrif etmeliler. Ama bu durumda mefulü مَوْجُـودٌ *(mevcûdun)* değil مُوجَد *(mûcedun-icad edilmiş olan)* olur. Allah *(Subhanehu ve Teâlâ)* için mûced demek ise küfürdür.

İkincisine gelince Allah subhanehu ve Teâlâ'dan şey olarak haber vermek caizidir. Zira Allah subhanehu ve Teâlâ Kendisini şey olarak isimlendirmiştir. Şöyle buyurmuştur:

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ

"De ki: Hangi şeyin şahitliği en büyüktür? De ki: Allah benimle sizin aranızda şahittir." *(el-En'am sûresi, 19. ayet meali)*

Yani Allah *(Subhanehu ve Teâlâ)*'nın şahitliği en büyüktür. O benimle sizin aranızda şahittir. İlk cümlede **أيُّ** mubteda'dır. **شـــيءٍ** mudafun ileyhidir. **أكـــبرُ** haberi ve **شهـادةً** temyizdir. İkinci cümlede **اللـه** lafzı celali mubtedadır ve haberi **شهيـــدٌ** dır. Her iki cümle de **قـــلْ** fiili emrin makulu'l-kavlidir. Şu halde benimle sizin aranızda şahit olan Allah'tır. O da ilk cümlede sual edilen en büyük şahitliktir. O en büyük şahitlik ise şeyin haberidir. Dolayısıyla Allah *(azze ve celle)* şeydir.

Veya ayeti kerimeyi şöyle irab etmekte mümkündür. **شهيدٌ** mahzuf mubtedanın haberidir. Takdiri هو dir. Ve **اللـــه** lafzı celalin haberi mahzuftur. Mahzuf habere delalet eden de evvelinde geçen sualin haberidir. Bu halde takdir şöyledir: **اللـهُ أكبرُ شهادةً . أكبر شهادةً** ise **شيءٍ** haberidir.

El muhim Allah *(azze ve celle)* Kendisini bu ayeti kerimede şey olarak isimlendirmiştir. İmam el-Buhari rahimehullah "*Sahih*"inde "*Bab: De ki: Hangi*

şeyin şahitliği en büyüktür. De ki Allah" babı açtıktan sonra şöyle der: "*Allahu Teâlâ Kendisini şey ile isimlendirmiştir ve Nebisi sallallahu aleyhi vesellem Kuran'a şey demiştir. Kuran ise Onun sıfatlarından bir sıfattır. Ve Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:*

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلاَّ وَجْهَهُ

"Onun yüzünden başka her şey helak olacaktır." *(el-Kassas sûresi, 88. ayet meali)*

Sonra kendi senediyle Sehl bin Sad *(radıyallahu anhu)*'dan ihraç ettiği hadisi zikreder. Hadiste Rasulullah *(sallallahu aleyhi vesellem)* bir adama أَمَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْءٌ *"Yanında (bilginde) Kuran'dan bir şey var mı?"* diye sormuştur.

Ayetin ve hadisin şahit yönü şöyledir: Allah *(azze ve celle)*'nin yüzü ve kelamı zati sıfatlarındandır. Sıfatlar için sabit olan zat için de sabit olur. Çünkü sıfatlar zattan gayrisi değildir. Hafız ibni Hacer rahimehullah şöyle demiştir: *"Kuran'ın bazısı Kuran'dır. Ve onu şey ile isimlendirmiştir. Şey lugaten ve örfen mevcut olanla aynıdır... İbni Battal el-Buhari'nin bu başlığı Abdulaziz bin Yahya el-Mekki'den aldığını işaret etmiştir. O "Kitabu'l-Hayde"sinde "Varlığını ispat etmek için ve yokluğunu nefyetmek için Allah Kendisini şey ile isimlendirmiştir."*[3]

Şey Allah *(azze ve celle)*'nin isimlerinden değildir ama Ondan şey lafzıyla haber vermek caizdir. Çünkü hakikaten var olan her şey için şey demek sahihtir. İmam ibni Kayyım *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"İsim ve sıfatlar babı tevkifidir. Ama Ondan haber vermek yönünde kullanılanlar tevkifi olma mecburiyetinde değildir. Mesela kadim, şey ve mevcut kelimeleri gibi."*[4]

İkinci sualinize gelince, vacibu'l-vucud Allah *(azze ve celle)*'nin isimlerinden değildir. Bu tabir Kuran ve Sünnet'te varit olmadığı gibi bu ümmetin selefi ve imamlarında da varit olmamıştır. Bilakis muteahhir kelamcılar ve felsefeciler tarafından ihdas edilmiştir. Ama manası sahihtir. Bunun için muteahhir imamlarımızda bu tabiri izahlarında kullanmışlardır. Kast edilen Allah *(azze ve celle)*'ye mahsus olan vucudiyettir. Çünkü mevcut olmakta Halik ile mahlûk müşterektir. Halik de mevcuttur. Mahlûk da mevcuttur. Lakin her birinin mevcudiyeti birbirinden ayrı ve kendine mahsustur. Bunu ifade etmek için Allah *(azze ve celle)* için vacibu'l-vucud denilmiştir. Yani yokluğu aklen tasavvuru mümkün olmayandır. Bu Allah *(azze ve celle)*'ye mahsustur. Mahlûkat için de mumkinu'l-vucud denilmiştir. Yani varlığı mümkün olandır. Bununla kast ettikleri o mevcudun varlığı ve yokluğu aklen caiz olmasıdır veya varlığı aklen mümteni olmasıdır. Buna göre Allah *(azze ve celle)*'nin yokluğu

aklen mümkün değildir. O vacibu'l-vucut'tur. Bütün mahlûkatın varlığı ve yokluğu aklen caizdir. O mumkinu'l-vucud, yani caizu'l-vucut'tur. Allah *(azze ve celle)* ile beraber ikinci bir hâlikin olması aklen tasavvuru mümkün değildir. Bu mumteniu'l-vucut'tur. Buna göre akli hükümler üçtür: vacip, caiz ve mumteni. Varlığı aklen vacip olan Allah *(azze ve celle)*'dir. Bu Ona mahsustur. Varlığı aklen caiz olan bütün mahlûkattır. Bu mahlûkata mahsustur. Ve varlığı aklen mumteni olan. Bu Allah *(azze ve celle)* ile beraber ikinci bir ilahın olmasıdır. Bunun aklen tasavvuru mümkün değildir.

Yukarıda dediğim gibi vacibu'l-vucud Allah *(azze ve celle)*'nin isimlerinden değildir ve selefin kullanmadığı bir tabirdir. Ama manası sahihtir ve muteahhir imamlarımız kullanmışlardır. Dolayısıyla Allah *(azze ve celle)*'nin ismi veya sıfatı olarak kullanmak caiz değildir ama Ondan haber verirken sıfatı mahallinde kullanmakta bir beis yoktur. Yani Allah vacibu'l-vucut'tur, yani hakikaten mevcuttur. Onun mevcudiyeti vâcidin *(var eden)* varlığına bağlı değildir. Onun varlığı sebepsizdir. Onun ezeli ve ebedi yokluğu aklen mümkün değildir. Onun var olması mahlûkatın var olması gibi değildir. Çünkü mahlûkatın varlığı ve yokluğu aklen caizdir. Mahlukat caizu'l-vucut'tur demek gibi. Bu manada kullanmakta bir beis yoktur.

Ama felsefecilerin ve bazı kelamcıların Allah *(azze ve celle)*'nin sıfatlarını inkâr etmek için vacibu'l-vucud ismini kullandıkları da vardır. Bu manada kullanımı batıl ve caiz değildir.

1- Mecmuu'l-Fetava, 5/198

2- Medaricu's-Salikin 3/34

3- Fethu'l-Bari, 13/402

4- Bedaiu'l-Fevaid, 1/170